

A.S.Z.
ZIEKENHUIS

| Autonome verzorgingsinstelling

Informatiebrochure voor patiënten en hun naasten

Euthanasie en palliatieve sedatie

| Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Euthanasie	5
Bij wie kunt u terecht met uw euthanasievraag?	
Hoe kan u een euthanasieverzoek opstellen?	
Euthanasie-uitvoering in de praktijk	
3. Palliatieve sedatie	15
Wat is palliatieve sedatie?	
In welke mate kan het bewustzijn verlaagd worden?	
Wat is het doel van het verlagen van het bewustzijn?	
Kunt u nog iets waarnemen tijdens een palliatieve sedatie?	
Wat met vocht en voeding?	
Hoe verloopt een palliatieve sedatie?	
Bijlage 1: Actueel euthanasieverzoek opgesteld door patiënt zelf	18
Bijlage 2: Actueel verzoek opgesteld door een derde	19

I 1. Inleiding

In deze brochure vindt u duidelijke informatie over de bestaande wetgeving rond euthanasie, net als medisch-technische uitleg over de uitvoering van euthanasie en informatie over mogelijke nazorg voor de naasten.

Onze rol als palliatief supportteam (PST) en als verpleegkundigen van de palliatieve eenheid:

- uitklaren van de euthanasievraag (pijn, sociale problematiek,...);
- de communicatie tussen alle betrokken partijen faciliteren;
- opvolging medisch dossier;
- medicamenteuze op puntstelling in geval van pijn, na overleg met de behandelend arts;
- ondersteuning bieden en informatie geven aan patiënten en hun naasten;
- arts ondersteunen bij de uitvoering van de euthanasie;
- administratie met betrekking tot de euthanasie volbrengen.

| 2. Euthanasie

Bij wie kunt u terecht met uw euthanasievraag?

Als er bij u een euthanasievraag leeft, is het aangewezen hierover te spreken met uw behandelend arts en/of huisarts. Het is immers de arts die moet bepalen of u aan een terminale aandoening lijdt of niet. Afhankelijk van het antwoord op die vraag zijn er drie mogelijk te volgen procedures:

1. Euthanasie wanneer het overlijden binnen afzienbare tijd kan verwacht worden

U moet voldoen aan volgende wettelijke voorwaarden:

- U bent meerderjarig (euthanasie bij minderjarigen kan, maar niet in ons ziekenhuis).
- U bent handelingsbekwaam, dit betekent: bewust en helder genoeg om deze beslissing te nemen.
- Uw euthanasieverzoek moet schriftelijk, vrijwillig, weloverwogen en herhaald zijn.
- U bevindt zich in een medisch uitzichtloze situatie van aanhoudend fysiek lijden dat niet behandeld kan worden.
- Uw lijden is het gevolg van een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening.
- Uw handtekening en datum mogen niet ontbreken op het document en het verzoek wordt bij voorkeur eigenhandig geschreven.

- Indien u hier fysiek niet meer toe in staat bent, mag het verzoek geschreven worden door iemand die geen materieel belang heeft bij uw overlijden en dit in het bijzijn van uw behandelend arts.
- Bijkomend dient er **een tweede onafhankelijke arts** akkoord te gaan met uw euthanasieverzoek. Deze arts stelt een schriftelijk verslag op. Dit wordt toegevoegd aan uw medisch dossier.

2. Euthanasie wanneer het overlijden niet binnen afzienbare tijd kan verwacht worden

U moet voldoen aan volgende wettelijk voorwaarden:

- U bent meerderjarig en handelingsbekwaam, dit betekent: bewust en helder genoeg om deze beslissing te nemen.
- Uw euthanasieverzoek moet schriftelijk, vrijwillig, weloverwogen en herhaald zijn.
- U bevindt zich in een medisch uitzichtloze situatie van aanhoudend fysiek en/of psychisch lijden dat niet behandeld kan worden.
- Uw lijden is het gevolg van een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening.
- Uw handtekening en datum mogen niet ontbreken op het document en het verzoek wordt bij voorkeur eigenhandig geschreven. Indien u hier fysiek niet meer toe in staat bent, mag het verzoek geschreven worden door iemand die geen materieel belang heeft bij uw overlijden en dit in het bijzijn van uw behandelend arts.

- Bijkomend dient er **een tweede onafhankelijke arts** akkoord te gaan met uw euthanasieverzoek. Deze arts stelt een schriftelijk verslag op. Dit wordt toegevoegd aan uw medisch dossier.
- Tevens dient er **een derde arts (een psychiater OF een specialist in de aandoening in kwestie)**, akkoord te gaan met uw euthanasieverzoek. Deze arts stelt een schriftelijk verslag op, dit wordt toegevoegd aan uw medisch dossier.

3. Euthanasie bij mensen met een psychiatrische aandoening

U moet voldoen aan volgende wettelijk voorwaarden:

- U bent meerderjarig en handelingsbekwaam, dit betekent: bewust en helder genoeg om deze beslissing te nemen.
- Uw euthanasieverzoek moet schriftelijk, vrijwillig, weloverwogen en herhaald zijn.
- U bevindt zich in een medisch uitzichtloze situatie van aanhoudend fysiek en/of psychisch lijden dat niet behandeld kan worden.
- Uw lijden is het gevolg van een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening.
- Uw handtekening en datum mogen niet ontbreken op het document en het verzoek wordt bij voorkeur eigenhandig geschreven. Indien u hier fysiek niet meer toe in staat bent, mag het verzoek geschreven worden door iemand die geen materieel belang heeft bij uw overlijden en dit in het bijzijn van uw behandelend arts.
- **Bijkomend dienen de tweede en derde onafhankelijke arts, beiden psychiater te zijn.**

Wat als een arts niet akkoord gaat met uw euthanasieverzoek?

Elke arts kan weigeren in te gaan op een euthanasieverzoek. Hij/zij is dan wel deontologisch (maar niet wettelijk) verplicht u tijdig te verwijzen naar een collega-arts.

Hoe kan u een euthanasieverzoek opstellen?

Er zijn twee mogelijkheden om een euthanasieverzoek op te stellen:

1. Actueel euthanasieverzoek (euthanasie wanneer u wilsbekwaam bent)

Dit is een verzoek tot euthanasie voor wanneer u zelf nog wilsbekwaam bent. Het is een document dat alleen kan opgesteld worden door patiënten die als gevolg van ziekte of ongeval in een medisch uitzichtloze situatie verkeren. Dit document wordt best eigenhandig geschreven. Indien dit echter niet mogelijk is, kunt u aan iemand die geen materieel belang heeft bij uw overlijden, vragen om dit voor u te doen. Er moet een arts aanwezig zijn bij het schrijven van het document. Deze moet het document mee ondertekenen en de reden vermelden waarom de patiënt niet zelf kan schrijven.

Wij moedigen u aan om uw euthanasieverzoek met uw familie en/of naasten te bespreken, al is dit niet wettelijk verplicht. Familie en/of naasten kunnen een euthanasievraag/-uitvoering wettelijk gezien niet tegenhouden.

2. Wilsverklaring betreffende euthanasie (euthanasie wanneer u wilsonbekwaam bent)

Een wilsverklaring betreffende euthanasie is een schriftelijke verklaring die enkel door u zelf kan worden opgesteld. Dit kan alleen wanneer u wilsbekwaam bent (vb. er mag geen sprake zijn van dementie). In deze verklaring drukt u uit dat u wenst dat euthanasie bij u uitgevoerd wordt als u zich in een onomkeerbare coma bevindt. Deze onomkeerbare coma moet door een arts worden vastgesteld.

Wilsverklaringen opgemaakt na 02/04/2020 zijn levenslang geldig. Bij wilsverklaringen opgemaakt voor deze datum blijft de geldigheid vijf jaar zolang men wilsbekwaam blijft. Ze is daarentegen onbepaald geldig als de arts weet dat er tussen het moment van de opstelling en het intreden van de wilsonbekwaamheid minder dan vijf jaar zijn verstreken.

Het is ook belangrijk u te realiseren dat zelfs met een wilsverklaring betreffende euthanasie, euthanasie enkel kan gebeuren als aan alle andere voorwaarden van de wet is voldaan (zie 2.1 en 2.2).

U legt deze wilsverklaring af ten overstaan van twee getuigen en eventueel één of meerdere vertrouwenspersonen. Minstens één van de getuigen mag geen materieel belang hebben bij het overlijden.

Veel mensen gaan ervan uit dat ze dit document verplicht dienen te registreren op de gemeente. Dit is echter vooral aangewezen indien u van oordeel bent dat uw wensen door familie/naasten/arts, niet gevolgd zullen worden.

Beter is het om meerdere kopieën te maken, het originele exemplaar zelf in bewaring te houden en aan één of meerdere vertrouwenspersonen (bij voorkeur ook de huisarts) een kopie te geven. Indien u zich dan in een onomkeerbare coma zou bevinden, kunnen zij uw wil/wens duidelijk maken aan de hand van deze documenten.

Veel mensen denken dat ze wettelijk in orde zijn om euthanasie te krijgen als ze een wilsverklaring hebben opgemaakt. Dit is echter niet het geval.

Een blanco negatieve wilsverklaring kan u vinden op www.leif.be en/of bij uw apotheker.

Levens Einde Informatie Forum (LEIF^o) is een open initiatief van mensen en verenigingen die streven naar een waardig levenseinde voor iedereen, waarbij respect voor de wil van de patiënt voorop staat.

De vorm waaraan een wilsverklaring moet beantwoorden is wettelijk vastgelegd.

Samengevat:

Wilsverklaring betreffende euthanasie = een schriftelijke verklaring die u opstelt als u wilsbekwaam bent voor het krijgen van euthanasie in een situatie waarin u wilsonbekwaam (onomkeerbare coma) bent.

Een blanco negatieve wilsverklaring kan u vinden op www.leif.be en/of bij uw apotheker.

Actueel euthanasieverzoek = een schriftelijke verklaring die u opstelt als u wilsbekwaam bent voor het krijgen van euthanasie in een situatie waarin u wilsbekwaam (= bewust) bent.

Voorbeeld van een actueel euthanasieverzoek, al dan niet door uzelf geschreven, vindt u in de bijlagen achteraan deze brochure.

Euthanasie-uitvoering in de praktijk

Hoe de euthanasie uiteindelijk verloopt, zal mee door u en eventueel door uw naasten worden bepaald.

Praktisch

De uitvoerend arts zal met u, en als u dit wenst, met de familie en/of de mensen die erbij mogen zijn, de dag en het uur van de euthanasie op voorhand afspreken. Alle betrokkenen worden, indien gewenst, ingelicht over het verloop van de euthanasie.

De uitvoering

Er wordt op voorhand een infuus geplaatst om de medicatie te kunnen toedienen.

Nadat u de kans gekregen heeft om afscheid te nemen van uw familie en/of naasten zal de arts u in een diepe slaap brengen. Nadien zal de medicatie voor euthanasie worden toegediend.

Normaal gezien zal u vrij snel na toediening van de euthanasiemedicatie overlijden. De uitvoerend arts zal de dood vaststellen.

Na de uitvoering

Na het overlijden krijgen uw familie en/of naasten de tijd om afscheid te nemen. In samenspraak met uw dierbaren, zullen de verpleegkundigen de laatste zorgen toedienen. Nadien wordt u overgebracht naar het mortuarium van ons ziekenhuis. Uw familie zal een folder meekrijgen met de bezoeken van het mortuarium en zij dienen binnen de 24 uur een begrafenisondernemer te contacteren. Indien u geen familie en/of naasten heeft zal de sociale dienst van het ziekenhuis deze taak op zich nemen.

Nazorg

Uw naasten zullen door meerdere personen worden opgevangen. Zij kunnen terecht bij de verpleegkundigen op de afdeling en/of het palliatief supportteam van het ziekenhuis. Ook de psycholoog van het palliatief supportteam/palliatieve eenheid is beschikbaar indien nodig. Deze kan, wanneer dit nodig is of op vraag, een doorverwijzing regelen voor psychologische begeleiding.

Administratie

De arts stelt de overlijdensakte op. Euthanasie wordt wettelijk beschouwd als een natuurlijk overlijden. De term euthanasie wordt op geen enkel officieel document vermeld, ook niet op bijvoorbeeld verzekeringsdocumenten.

De arts zal binnen de vier werkdagen een registratiedocument aangetekend versturen naar de Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie.

| 3. Palliatieve sedatie

Wat is palliatieve sedatie?

Palliatieve sedatie is het verlagen van het bewustzijn door middel van medicatie wanneer men zich in een terminale fase van het leven bevindt. Deze sedatie heeft als doel, de moeilijk te behandelen ongemakken van de patiënt te onderdrukken.

In welke mate kan het bewustzijn verlaagd worden?

De dokter bepaalt aan de hand van de gekozen medicatie en dosis, de diepte van de slaap, dit steeds in overeenstemming met de wensen van de patiënt.

Wat is het doel van het verlagen van het bewustzijn?

Het is een manier om hardnekkige ongemakken die het gevolg zijn van de ziekte en/of behandeling, weg te nemen.

Het verlagen of wegnemen van het bewustzijn zorgt ervoor dat deze ongemakken niet meer ervaren worden.

Kunt u nog iets waarnemen tijdens een palliatieve sedatie?

Tijdens een palliatieve sedatie slaapt men diep. Men is zich niet meer bewust van de omgeving en de gebeurtenissen rond zich. Men kan ook geen honger of dorst ervaren.

Communicatie zal niet meer mogelijk zijn.

Wat met vocht en voeding?

De palliatieve sedatie vindt plaats in een terminale palliatieve zorgsituatie. De toediening van vocht en voeding is dan meestal reeds verminderd of gestopt.

De behoefte aan voedsel valt weg op het einde van het leven. Tijdens een palliatieve sedatie wordt geen honger of dorst ervaren.

Uiteraard zullen de zorgverleners aandacht hebben voor de behandeling van een droge mond door middel van regelmatige mondzorg.

Hoe verloopt een palliatieve sedatie?

De dokter overlegt samen met de patiënt de noodzaak van een palliatieve sedatie. Dit gebeurt op basis van de ervaren en niet te behandelen ongemakken en de levensverwachting.

Het al dan niet starten van deze vorm van pijn- en symptoombehandeling en de wijze waarop, is de bevoegdheid van de arts.

- Palliatieve sedatie maakt communicatie onmogelijk. Het kan van belang zijn om tijd te plannen voor een gesprek met familie of naasten.
- De dokter zal de nodige informatie met de zorgverleners delen en geeft richtlijnen rond de te gebruiken medicatie en de wijze van toedienen. Dit alles om het comfort van de patiënt te optimaliseren. Het palliatief team geeft tijdens deze behandeling extra ondersteuning waar nodig.
- Er wordt een infuus in een ader (meestal t.h.v. de arm) geplaatst. Daarna wordt een startdosis medicatie toegediend. De patiënt wordt moe en valt in slaap. Soms kan het enige tijd duren vooraleer het gewenste effect wordt bereikt.
- Op regelmatige basis beoordeelt de arts samen met de verpleegkundige de diepte van de sedatie.
- Het kan voorkomen dat men even beweegt of de ogen opent op momenten van verzorgen. Dit is niet abnormaal en daarom niet altijd een reden om de dosis te verhogen. Wanneer er onrust of ongemak zou ontstaan, dan zal de dosis evenwel worden verhoogd.
- De sedatie kan soms enkele dagen of langer duren. Het zorgteam zal alle betrokkenen optimaal trachten te ondersteunen.

| Bijlage 1: Actueel euthanasieverzoek opgesteld door patiënt zelf

Ik,
wil euthanasie omdat ik ondraaglijk lijd.

Datum:

Handtekening:

| Bijlage 2: Actueel verzoek opgesteld door een derde

..... (naam en voornaam) wenst dat er euthanasie op hem/haar wordt toegepast. Hij/zij is goed bewust, maar niet in staat het zelf te schrijven wegens (reden waarom patiënt het niet zelf kan schrijven).

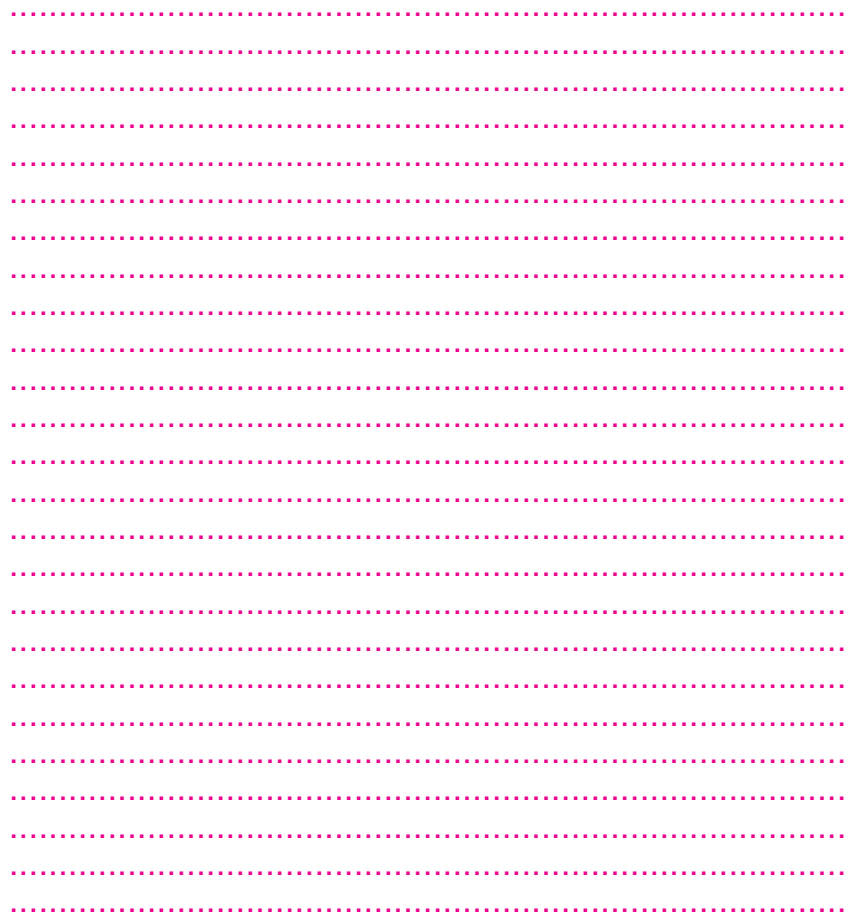
Dit verzoek werd op schrift gesteld door, die geen materieel belang heeft bij het overlijden. Het werd geschreven in aanwezigheid van de behandelende arts

Datum:

Handtekening

| Notities

A series of 25 horizontal dotted lines for writing notes.

A.S.Z.

CAMPUS AALST PALLIATIEF SUPPORTTEAM

Merestraat 80
9300 Aalst

Hoofdcoördinator: Frans Van Der Veken

T +32 (0)53 76 49 00

E frans.vanderveken@asz.be

Verpleegkundigen:

Palliatief verpleegkundige T +32 (0)53 76 49 04

Palliatief verpleegkundige T +32 (0)53 76 49 05

Palliatief verpleegkundige T +32 (0)53 76 49 08

Psychologe: Caro Coessens

T +32 (0)53 76 42 29

E caro.coessens@asz.be

CAMPUS AALST PALLIATIEVE EENHEID CHARON

Merestraat 80
9300 Aalst

T +32 (0)53 76 42 38

E palliatieve.asz@asz.be

V.U.: Sabine Siau, alg. dir wnd., p/a ASZ, Merestraat 80, 9300 Aalst